

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Batı Afrika Turu ve Beklentiler

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan kısa bir aradan sonra yeniden Afrika turuna çıkıyor; ziyaret edilecek ülkeler Cezayir, Mali, Moritanya ve Senegal. Dört ülke de Batı Afrika'da yer alıyor. Kültürel yakınlıkları bulunan bu dört ülke arasındaki en önemli ortak özellikler İslam beldeleri olmaları ve uzun bir dönem Fransız sömürgeciliğine maruz kalmaları.

2005 yılından beri oldukça aktif bir Afrika siyaseti yürüten Cumhurbaşkanı Erdoğan daha önce Cezayir'i 2006, 2013 ve 2014 yıllarında üç kez başbakan ve bir kez de cumhurbaşkanı sıfatlarıyla ziyaret etmişti. 2013 ve 2016 yıllarında Senegal'i de iki kez ziyaret etti. Her iki ülkeyle de Türkiye'nin ilişkileri bu ülkelerin bağımsızlık kazandığı 60'lara uzanmakta.

Bu Afrika turunda Moritanya ve Mali, Erdoğan'ın ilk kez ziyaret edeceği Afrika ülkeleri olacak. Moritanya ve Mali devlet başkanlarının 2010 ve 2015 yıllarında Ankara'ya gelmiş olmalarından dolayı Erdoğan'ın bu iki ülkeye ziyaretleri iade-i ziyaret kapsamında gerçekleşecek. Ziyaretlerin ana gündem maddeleri ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi, FETÖ ve terörizm ile ortak mücadele. Erdoğan'ın bu ülkelerin devlet başkanlarına BM Filistin oylamasındaki desteklerinden dolayı teşekkür etmesi de bekleniyor.

Fransa'nın siyasi, kültürel ve ticari etki alanı olduğundan bu ziyaretleri en yakından takip edecek kesimin Fransa olacağını tahmin etmek zor değil. Sömürgecilik sonrası dönemde, bu bölgede varlığını yoğun olarak devam ettiren Fransa zaman zaman askeri operasyonlarla da bölge siyasetini dizayn etmekte. Ancak gene de belirtmekte fayda var ki son yıllarda Fransa etkisi bu ülkelerde zayıflama emareleri gösterirken, Çin gibi kıta dışından, Güney Afrika ve Nijerya gibi kıta içinden ülkelerin etkisi bariz şekilde yükselişte.

Bölgenin ekonomik görünümü

40 milyon nüfusa sahip olan Cezayir'in yıllık milli geliri 160 milyar dolar seviyesinde seyrediyor. Bulunduğu bölgede bölgesel bir güç gibi hareket eden ülkede kişi başına düşen milli gelir 4 bin 500 dolar seviyelerinde. Doğalgaz ve petrol ihracatı Cezayir'de ekonominin ve devlet gelirlerinin bel kemiğini oluşturmaktadır. Başta Fransa olmak üzere Avrupa ülkeleri, ABD, Kanada, Türkiye, Brezilya ve Çin en büyük ticaret partnerleri. Ancak 2014 yılından beri Cezayir ekonomisi gerileme ve durgunluk içerisinde bulunuyor.

18 milyon nüfusa sahip olan Mali'nin yıllık milli geliri 14 milyar dolar iken ülkede kişi başına düşen milli gelirin hala bin doların altında olması nedeniyle, en önemli sorun alanı yoksulluk. Altın ve pamuk satarak petrol ithal eden bu ülkenin önemli ticaret partnerleri Güney Afrika, Çin, Avrupa ülkeleri, Senegal ve Fildişi Sahilleri.

16 milyon nüfusa sahip olan Senegal'in yıllık toplam milli geliri ise 15 milyar dolar seviyesinde bulunuyor. Senegal'de de kişi başına düşen yıllık milli gelir bin doların altında. Altın, petrol ve balık ihraç eden ülke buna karşılık tarım ürünleri satın almaktadır. Mali, Fildişi Sahilleri, Avrupa ülkeleri, Hindistan, Çin ve Nijerya ülkenin önemli ticaret partnerleri.

Geniş bir alana sahip olsa da nüfus bakımından zayıf bir görünüme sahip olan Moritanya'nın yıllık milli geliri ise 4.8 milyar dolar civarında. 4.3 milyon nüfusa sahip olan ülkede kişi başına düşen milli gelir bin 400 dolar seviyesinde seyrediyor. Önemli maden kaynaklarına sahip olan ülke, başta demir cevheri olmak üzere altın, bakır ve balık ithal ediyor. Cezayir gibi Moritanya da 2013 yılından beri ekonomik yönden durgunluk içinde.

Bu kısa profillerden de anlaşılacağı gibi söz konusu ülkelerin ekonomileri büyük oranda yeraltı zenginliklerine bağlı gelişim göstermekte. Bu ülkeler için demir, doğalgaz, petrol, altın, bakır gibi madenlerin yanında pamuk, hayvancılık ve balıkçılık gibi sektörler de önemli bir gelir kaynağını oluşturuyor. Diğer bir eğilim ise bu ülkelerin ticaret işlemlerinde Çin, Türkiye, Hindistan ve Brezilya gibi kıta dışı aktörlerin Güney Afrika ve Nijerya gibi kıta içi bölgesel aktörlerin payı giderek artmakta. Bu durumdan

en fazla etkilenen ülke ise şüphesiz Fransa.

Kilit Ülke Cezayir

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Afrika turu kapsamında ziyaret ettiği bu ülkelerde Fransa etkisi özellikle günlük hayatta kültürel öğelerle devam etmekte. Fransızcanın iletişim dili olarak yoğun şekilde kullanıldığı bu ülkeler sömürgecilik döneminde Fransa'nın uyguladığı kültür asimilasyonuna maruz kaldılar. Bu dejenerasyona rağmen İslam hala sosyal hayatı şekillendiren en önemli öğe olarak karşımıza çıkmakta. Moritanya'nın çöl medreseleri, Mali'nin el yazması kütüphaneleri, Senegal ve Cezayir'deki direniş ruhu İslam'dan güç alan unsurlar.

Gerek Fransa'ya karşı verdiği varlık mücadelesi gerekse de nüfus ve ekonomik büyüklük gibi göstergeler bakımından bölgenin kilit ülkesi Cezayir. Belli bir siyasi ağırlığı bulunan Cezayir'i bölgesel bir güç olarak algılamak gerekir. Türkiye'nin yoğun tarihsel etkileşiminin bulunduğu Cezayir ile ilişkilerini güçlendirmesi bu bakımdan önemli önceliklerden biri olmalı. Her ne kadar 80'lere kadar Türkiye-Cezayir ilişkileri sorunlu bir şekilde seyretse de 1985 yılında eski Cumhurbaşkanı Özal'ın resmi ziyareti, ilişkilerin geliştirilebilmesi için ortamı yumuşattı. Erdoğan'ın da sık sık ziyaretler gerçekleştirmesi Türkiye-Cezayir ilişkilerini daha iyi bir seviyeye getirmekte.

Türkiye'nin İlişkileri Derinleşiyor

Türk Hava Yollarının düzenli uçuş hatlarının bulunduğu bu ülkeler ile Türkiye arasındaki ilişkiler hızla geliyor. Dört ülkede de Türkiye'nin büyükelçilikleri hizmet verirken TİKA'nın Senegal ve Cezayir'de ofisleri bulunuyor. TİKA Cezayir'de son yıllarda Osmanlı eserlerinin restorasyonu konusunda Keçiova camisinin restorasyonu gibi ciddi projelere imza attı. Ayrıca Cezayir'de Cezayir-2 üniversitesi bünyesinde bir Türkoloji bölümü bulunmakta.

Geçtiğimiz yıl Mali millet meclisinin bazı bölümleri TİKA tarafından yenilendi. Ayrıca Türkiye Diyanet Vakfı Mali'nin başkenti Bamako'da Osmanlı mimarisindeki Eyyüp Sultan camisini inşa ettirdi. Yoksulluk sorununun bariz olduğu Mali, Moritanya ve Senegal'de İHH gibi Türk sivil toplum kuruluşlarının da çeşitli yardım projeleri bulunuyor. Bu ülkeler son yıllarda Türkiye'den artan miktarda kalkınma ve insani yardım alan ülkeler arasında yer alıyorlar.

Türkiye'nin bu ziyarette ekonomik ilişkileri geliştirmek gibi bir önceliği bulursa da ziyaret edilen ülkeler Cezayir dışında ekonomik yönden zayıf bir görünüme sahipler. Türkiye ile Cezayir 2.5 milyar dolar tutarında bir ticaret hacmine sahipken Türkiye'nin söz konusu diğer ülkeler ile ticaret hacmi oldukça sınırlı. Senegal ile toplam ticaret hacmimiz 250 milyon dolar iken Moritanya ile 132 milyon dolar ve Mali ise sadece 82 milyon dolar seviyesinde. Her ne kadar ticari alanda istenen seviyelere henüz gelinmese de 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında Senegal, Mali ve Moritanya FETÖ'ye ait okulları Maarif Vakfı'na hızla devreden ülkeler oldular.

Türkiye'nin Afrika'ya yönelik siyaseti, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın ziyaretleri ile giderek derinlik kazanırken Türkiye farklı kanallardan ikili ilişkilerini geliştirecek adımları atıyor. Cezayir dışındaki ülkeler ile ekonomik ilişkiler şimdilik sınırlı olsa da yeraltı kaynakları bakımından oldukça zengin olan bu ülkelerin geleceğe yönelik büyük bir potansiyele sahip olduklarını belirtmek gerekir. Bu ziyaret ikili ekonomik ilişkileri geliştirmek bakımından da iyi bir fırsat olarak görülmeli.

**İNSAMER Araştırmacımız Serhat Orakçı'nın 26.02.2018 tarihinde AA'da yayınlanmış yazısıdır.*